

Asger Boertmann og Kjeld Schmidt: Ét skridt virkelig bevægels¹

Den aktion, minearbejderne i Kiruna-området indledte i december 1969, har gjort det gamle venstres forrådnelse subjektivt erkendelig. Det forstår ikke den umyndiggørelse, der er et uomgængeligt træk ved et system, hvor arbejderne må sælge dispositionsretten over deres skabende evner til en fremmed magt, og forstår følgelig slet ikke kampens indhold og form. Arne Geijer – Thomas Niensens svenske kollega – forklarede den 18. december strejken med, at virksomheden »som helhed ikke har haft nogen heldig hånd i sin personalepolitik«; denne »kovending i den faglige topledelse«, som *Land og Folk* bifaldende karakteriserede rakteriserede manøvren (19.12.), fandt medhold hos LKAB's Kiruna-chef Torsten Göransson: »Forandringerne har måske været for hurtige – de menneskelige relationer har ikke kunnet følge med rationaliseringerne og den tekniske udvikling« (19.12.). De strejkende arbejdere fordømte dette forsøg på at aflede kampen og skyde skylden over på nogle få funktionærer i LKAB. De vidste bedre. De vidste, at det var klassekamp. De vidste, at de selv måtte føre denne kamp, og at den ikke kunne overlades til de høje herrer i Stockholm. Det, de kæmpede imod, var nemlig ikke, at de blev behandlet skidt, men at de overhovedet blev behandlet.

¹ Vi har – ud over diverse dagblade 0.1. – benyttet *Hamnarbetarstrejken i Göteborg november 1969* (Zenit småskrifter 4) og *LKAB strejken*

(særnummer af Zenit, nr. 16 1/2).

Havnearbejderstrejken i Göteborg – en forløber

Mandag den 3. november 1969 blev to havnearbejdere i Göteborg fyret for insubordination; ledelsen ville statuere et eksempel. Da det viste sig, at det er umuligt at få denne afgørelse trukket tilbage (den blev kun ændret til suspension, hvad der er ensbetydende med en bøde til de to arbejdere på 1000 sv. kr. i tabt arbejdsfortjeneste), udbrød der mandag den 10. november en strejke omfattende ca. 1000 havnearbejdere. Dagen efter blev der på et møde valgt en *strejkekomité*, som ikke var bundet af hele møllen af love og paragraffer og regler og forordninger, men som var under de strejkendes fuldstændige kontrol. Herved skabte de göteborgske havnearbejdere en organisationsform, som modsvarer indholdet af deres kamp: kampen mod den autoritære ledelsesstruktur. Efter at strejken sluttede sejrrigt den 17. november, med at suspensionen blev trukket tilbage, har havnearbejderne i Göteborg beholdt strejkekomiteen som organisationsform.

Strejken i Kiruna

Denne organisatoriske nyskabelse (i Skandinavien) blev taget op 14 dage senere af grubearbejderne i det store svenske malmfelt nord for polarcirklen.

Loussavaara-Kirunavaara Aktie Bolag (LKAB), der i 1957 blev overtaget af staten, ejer dels den store mine i Kiruna, der beskæftiger ca. 3.100 arbejdere, dels minen i Malmberget, der ligger 125 km sydøst for Kiruna, og hvor der arbejder 1500 mand, og endelig den lille mine i Svappavaara 50 km øst for Kiruna. Her arbejder 350 mand. Den 9. december nedlagde 35 mand i Svappavaara-minen arbejdet i protest mod en akkordfastsættelse, som sænkede timelønnen med 30-40 øre. Den slags små arbejdsnedlæggelser har der været mange af i tidens løb. Men af p.t. ikke helt gennemsigtige grunde bredte denne lille strejke sig til hele malmfeltet.

Samme formiddag får de 35 strejkende følgeskab af reparationsværkstederne. Om aftenen sker der noget, som givetvis har haft en væsentlig betydning for strejkens videre udvikling: virksomheden meddeler den lokale fagforening, hvad man vil gøre, hvis arbejdet ikke bliver genoptaget: vi lukker Svappavaaraminen og afskediger alle 350 mand, sagde man

(Svappavaara har ikke anden industri; landsbyen ligger midt i ødemarken!). Strejken var total i Svappavaara den følgende formiddag kl. 10:45 – efter pausen. Samtidig begyndte strejken også i Kiruna.

»Da vi her i Kiruna fik at vide, hvad firmaet havde tænkt sig at gøre – det kom naturligvis ud – så var det også sket her. Derefter spredtes det som en løbeild: her må vi beskytte os selv . . . (ler). Det vakte naturligvis sådan en opinion her: at sende 350 mand i arbejdsløshed og lukke minen, bare fordi man ikke kan komme overens om prisen. Så var det sket.«

Således udtaler chefforhandler for strejkekomiteen i Kiruna, Thure Rántatalo til en af denne rapports ophavsmænd (i en samtale i Kiruna d. 23.12.69).

Først gik de overjordiske værksteder i strejke; derefter spredte strejken sig til andre afdelinger ved hjælp af lokaltelefoner, plakater og kurerer. Under jorden var det først eftermiddagsskiftet, som gik i strejke. Hermed lå verdens største underjordsgrube strejkeramt.

Torsdag den 11. blev også Malmberget lukket af arbejderne. Også malmudskibningen i Luleå blev ramt af strejken. I alt var nærværd 5.000 mand gået i strejke. Grubearbejderforbundet og svensk LO havde selvfølgelig modarbejdet strejken fra dens udbrud: »ulovlige metoder«, »fredspligt« osv. Organiseringen af strejkens videre forløb kunne altså ikke komme fra den kant. Harry Holmlund, lagerarbejder, der ikke tidligere havde været faglig eller politisk aktiv, indså, at det ikke kunne gå, at 3.100 mand bare »drev rundt i gaderne« (som han udtrykte det) og lejede derfor byens idrætshal til om aftenen. »Jeg sagde til dem, at hvis jeg ikke måtte leje hallen, måtte vi besætte den«, har han senere berettet. Om aftenen var sportshallen fuld. Mellem 3. og 4.000 mennesker (mange af arbejdernes koner deltog) var forsamlet uden nogen form for forudgående løbeseddeluddeling, højttalervogne eller lignende.

I dagens løb havde man formuleret sine krav og skrevet dem ned på smørrebrødspapir. De bliver nu vedtaget på mødet: ingen overjordsbetaling under 13,50 og ingen underjords under 15 kr. i timen; månedsløn; omregningsfaktoren skal bort; de øverste ledere skal gå af; regulering af overtidsbetalingen og rekreationsbidrag; bedre personalepolitik; industrilægen bør vise mere personlig omsorg for sine patienter og ikke engagere sig for dybt i produktionsapparatet; LKAB bør engagere sig i miljøspørgsmål. – Senere bliver listen med krav ændret en del.

På samme møde foreslog Thure Rántatalo, at der blev nedsat en strejkekomité. Man blev enige om en komité på 9 mand. Der blev nævnt 10 mand fra salen! Så stærkt var sammenholdet, at så at sige enhver af dem kunne repræsentere de andre. Max Møller, der på strejkekomiteens vegne rejste rundt på danske arbejdspladser for at oplyse om strejken og skaffe penge, forklarede: »Det kunne lige så godt have været 9 helt andre – det var ikke pamperne, der blev valgt.« (Der blev kun stemt om den 9. og 10.; den ikke-valgte indtrådte senere i strejkekomiteen).

Samme aften blev der nedsat en strejkekomité på tre mand i Svappavaara. Den følgende aften valgte også de strejkende i Malmberget en strejkekomité på ni mand.

Strejkens indhold

Strejken startede i Svappavaara på et lønkrav. Udvidelsen af strejken til at omfatte hele LKAB var en solidaritetstilkendegivelse – arbejderne i Kiruna og Malmberget indså, at de (hvis LKAB fik lov til at nedlægge minen i Svappavaara) selv ville være solgt til stanglakrids. Rántatalo siger: »Det er selvopholdelsesdriften, der nu gør sig gældende. Man ser sin undergang forude, hvis man ikke kæmper imod.« Dette forklarer det fantastiske sammenhold, der f.eks. manifesterede sig ved, at der i ingen af de tre miner var strejkevagter – kun én af de 5.000 mand forsøgte sig som strejkebryder, men firmaet kunne ikke bruge ham og fyrede ham. Sammenholdet manifesterede sig ligeledes i det omtalte direkte demokrati på stormøderne.

Men den ydre trusel kan ikke forklare, at der overhovedet opstod en så stærk strejkebevægelse; den kan ej heller forklare, hvorfor strejkebevægelsen antog netop den form. Det kan kun strejkens indhold.

På et møde efter en af de store demonstrationer i Kiruna (mødet havde 5.000 deltagere) talte Elof Luspa fra strejkekomiteen om, hvad konflikten i sidste instans drejede sig om: *menneskeværd!* Man kan kompromisere om meget, sagde han, men ikke om menneskeværd. Dette ord skulle gå igen og igen i de strejkendes udtalelser. Det viser, hvad der er ret ekseptionelt, en formuleret forståelse blandt de svenske minearbejdere af rækkevidden af konflikten. Strejkens udvikling (navnlig udviklingen fra en tilsyneladende tilfældig liste med isolerede krav til en detaljeret og prioriteret

liste, hvor kravene alle drejede sig om dette ene begreb: menneskeværd) illustrerer dette.

På et strejke-møde i Svappavaara (den 17. december) repræsenterede Elof Luspa Kiruna-komiteen. Han spurgte: Skal forhandlingerne føres i Kiruna? JA. Skal forhandlingerne føres i Stockholm? NEJ. Er det strejkekomiteen, der skal forhandle med LKAB? JA. Går I tilbage, hvis I får 100 kr. i timen? NEJ. Tak kammerater.

Lad os tage nogle af de vigtigste krav:

1) Forhandlingerne skal føres i Kiruna – arbejderne vil ikke have *andre* til at forhandle på deres vegne – ej heller fagforeningen. (Det *meget* gode resultat, LO og LKAB nåede frem til for Svappavaara, blev da også senere forkastet i Svappavaaras forsamlingshus med 141 stemmer mod 5 (pamperne). Strejkefronten skulle ikke brydes, og man ville ikke spises af med almisser længere, de være sig nok så fede).

2) Gennemsnitslønnen var ca. 11 kr. i timen over jorden og ca. 13 kr. under, men der var meget store lønforskelle: over jorden svingede lønnen mellem 9 og 13 kr., under jorden mellem 11 og 20 kr. Hertil kommer, at minearbejde, der tidligere havde været relativt godt betalt, efter statens overtagelse var sunket ned til at være et lavtlønsarbejde: sætter man indekstallet for gennemsnitslønnen i den svenske industri i 1955 til 100, lå grubearbejderne dette år på 170, men i 1969 var dette tal sunket til 109, samtidig med at den øvrige industri var gået op til 137. Endelig skal vi nævne, at adskillige af grubearbejderne iflg. Rántatalo) må have socialhjælp for at kunne eksistere: de tjener 25.–30.000 om året; heraf går 35–40% til skat og 30% til husleje. – Grubearbejderne har derfor krævet en mindsteløn på 15 kr. i timen over jorden og 17 kr. under jorden; feriepenge som funktionærer og forskellige tillæg. Men frem for alt har man krævet en lønudligning mellem højt- og lavtlønnede. Dette er forståeligt: når en frontarbejder i 40–45 årsalderen er slidt op, bliver han »omplaceret« til lettere og (frem for alt) dårligere betalt arbejde; han kan forvente en nedgang i årlig indtægt på 12.000 kr.! Dette er for grubearbejderne et udtryk for, at de er reduceret til produktionsmidler. Det er, siger de, ikke en måde at behandle mennesker på. Det relative fald i indkomst, nødvendigheden af socialhjælp (for manges vedkommende) indgår i den samme fortolkning af deres objektive situation: det er for en hårdtarbejdende grubearbejder nedværdigende at se sin præstation »vurderet« lavere og lavere – selv om han selv arbejder hår-

dede og hårdere, og firmaets overskud stiger og stiger. Det er nedværdigende for ham ikke at kunne tjene til familiens opretholdelse – selv om han selv arbejder hårdere og hårdere osv.

3) Lønssystemet UMS kræves afskaffet. Af alle lønssystemer, som skal øge arbejdsintensiteten, er dette system det mest djævelske. Det bygger på, at alt manuelt arbejde kan opdeles i enkle grundbevægelser så som at »strække«, »flytte«, »gribe«, »anbringe«. Og man har udregnet den tid, det tager for en »normal« arbejder (en udhvilet, ung og arbejdsliderlig arbejder) at udføre disse bevægelser. Tidsenheden (TMU) er lig med 1/100.000 time! UMS har betydet, at der er flere arbejdere, der har fået mavesår af hetzen, oplyser Rántatalo og fortsætter:

»Nu er der ikke længere mange over 35 år, som kan arbejde på UMS. De bliver flyttet, de orker det ikke mere efter 35.

– 35?

– Jae . . . og firmaet har jo tænkt sig at udvide det der UMS. Men vi har hele tiden kæmpet imod.« »UMS, det er ikke noget at have!« siger han videre. »Der følger så meget med. Arbejdet bliver forfusket. Bare for at få en lille fortjeneste sjusker man sig fra arbejdet, det bliver dårligt udført. Maskinreparationer o.s.v., som skal være af god kvalitet, bliver af dårlig kvalitet og går hurtigt i stykker igen, bare fordi man har den her hetz og stress. For at tjene noget, bliver det gjort dårligt.«

Der skulle ikke være grund til at skære ud i pap, hvordan kravet om afskaffelse af UMS indgår i det omtalte generalkrav om »menneskeværd«. Det samme gælder kravet om en ændret personalepolitik:

4) Grubearbejderne kræver, at de sk. 31 lederskabstester skal bortfalde. Der er tale om et absurd, brutalt og arkaisk ledelsesprincip, udarbejdet af en amerikaner ved navn Kenning. Lad os nøjes med et par citater:

Tese 13: »Enhver forandring i en ansats arbejdsopgaver og placering i organisationen må accepteres, således som den er vedtaget i virksomhedens interesse.«

Tese 15: »Et effektivt lederskab er at lede gennem styring og ikke gennem eksempel.«

Tese 17: »En chef« (formand o.l.) »må vise fuldstændig loyalitet overfor en overordnet.«

Tese 18: »En chef identificerer sig med og understøtter alle beslutninger i virksomheden.«

Tese 20: »En chef må være indstillet på at skifte standpunkt for at støtte en højerestående chef.«

Denne absurde form for management bliver endnu mere absurd, når »cheferne« planlægger

helt hen i vejret, således at arbejderne må ændre planerne for at undgå sammenbrud i produktionen.

5) Endelig kravene om bedre luft og mindre larm i minerne. Om luftproblemerne siger Rántatalo:

»Der er jo sådan en luft under jorden, at jeg formoder, at de – hvis den kom op på kontoret, kom ind i deres lokaler – ville forlade kontoret omgående. Blot 10% af den luft, vi har under jorden – der ville blive et ramaskrig, som kunne høres over hele Sverige. De ville aldrig arbejde i et sådant kontor. Men vi skal arbejde i 10 gange værre luft under jorden – på 440-550 meters dybde.«

Luftproblemet er et resultat af, at de elektriske trucks er blevet afløst af dieseldrevne – uden at man har gjort ret meget ved ventilationen. Alt sammen for at spare penge:

»Større og større vogne, flere og flere vogne, større og større kapacitet, mere og mere malm. Det gør sit. Luften bliver så tyk under jorden, at man ikke kan se noget, så man må føle sig frem langs væggen. Man kan ikke se en hånd for sig«, siger Rántatalo.

Om larmen siger han:

»Man har afskaffet det fysisk tungeste arbejde. Og så mener man, at det bliver lettere for arbejderne, og så kan han heller ikke kræve så meget i løn, mener man. Men man har aldrig regnet med det stress, som følger med de store maskiner, og larmen, som overstiger decibeltal, som man ikke engang kan beskytte sig imod (122-123); det kan ikke længere betale sig at have ørebeskyttere: knoglerne ta'r imod vibrationerne.«

Selv om arbejderne gang på gang har krævet at få diskuteret disse miljøproblemer, er man blot fortsat som hidtil. At man ikke tage hensyn til arbejderne helbred og protester, er blot endnu et bevis på, at de er produktionsmidler.

Vi ser således, at grubearbejderne lange liste med krav er struktureret omkring begrebet »menneskeværd«. Og vi har set, at grubearbejderne selv formulerer denne sammenhæng i kravene.

Fagbevægelsen og Socialdemokratiet

En fagbevægelse, hvis top »aldrig har villet lytte til, hvad en arbejder siger« (som Rántatalo udtrykker det), hvad der er en følge af de falige organisationers »integration« i den korporative stat, er ikke i stand til at fremføre dette omkring begrebet »menneskeværd« strukturerede kompleks af krav, tværtimod: den svenske fag-

bevægelse rammes af en kritik, som er fundamentalt identisk med kritikken af den anden gren af samme korporative stat: LKAB. Det svenske socialdemokrati, der er denne korporative stats bærende parti, har da også afsløret sig i denne konflikt som et fundamentalt kontrarevolutionært parti, som – da kontrarevolutionen i senkapitalismen, hvor kapitalen »begynder at føle og vide sig selv som en skranke for udviklingen« (Marx), er *præventiv* – gebærder sig »progressivt«.

Det vil føre for vidt at referere alle de snuskede intriger og beskidte historier, som var den socialdemokratiske bevægelses svar på strejken. Vi skal heller ikke komme nærmere ind på, hvad de socialdemokratiske aviser skrev om den »kommunistdirigerede« strejke, eller hvad de socialdemokratiske levebrødsfolkere sagde og gjorde. Vi vil nøjes med et enkelt eksempel.

Søndag den 14. december var der forhandlinger i sigte. Den centrale strejkekomité (der omfattede samtlige 21 medlemmer af de tre strejkekomiteer) blev enig med grubeforbundet om, at repræsentanter for de lokale afdelinger af forbundet kom med i forhandlingsdelegationen (dog kun med rådgiverstatus), og at forhandlingerne førtes i afdelingernes navn. Ligeledes havde der været kontakter mellem strejkekomiteen og LKAB.

Men det kunne jo ikke gå. Der var fortsat strejke. Man kan ikke forhandle, mens der strejkes. Mente det statsbærende parti. Det kunne jo skabe præcedens. Formanden for LO, Arne Geijer, giver grubeforbundets topfunktionærer en skideballe: »Vi kan ikke tolerere, at vore medlemmer baner vej for kaotiske forhold i en tvist, i hvilken vedtagne forhandlingsprincipper kan benyttes. Disse udveje kan skabe ødelæggende præjudikater i fremtiden.« Derefter kontakter LO-pamperne de socialdemokratiske brødre i LKAB's ledelse og bliver enige med dem om at indlede centrale forhandlinger i Stockholm – om Svappavaara. Strejkekomiteen skal holdes udenfor (som oven for sagt, endte dette forsøg på obstruktion med et bittert nederlag for LO/LKAB: arbejderne slugte ikke maddingen). Endelig bliver LO-pamperne enige med de socialdemokratiske brødre i regeringen om, at LO's linje skal følges.

Altsammen for at opretholde lov og orden.

Senere forsøg på forhandlinger mellem LKAB og strejkekomiteen blev ligeledes bremset (7. januar). Herefter starter massemedierne

med socialdemokratiets førende organ (*Aftonbladet*) i spidsen en heftig antikommunistisk hetz mod de strejkende arbejdere (hvad man ikke havde turdet tidligere p.g.a. den stærke og omfattende solidaritet, grubearbejdernes strejke var blevet mødt med i hele Skandinavien – hvilket blandt andet manifesterede sig i indsamlinger på i alle fald 4 millioner sv. kr.).

Men de svenske arbejdere fik forpurret den korporative stats forsøg på at isolere grubearbejderne: den 19. januar (kl. 3 om morgenen) fik Volvo-arbejderne ved hjælp af en pludselig arbejdsnedlæggelse en lønforhøjelse på 11%. Om formiddagen nedlægger 1.000 mand på Saab-Scania i Trollhättan arbejdet et par timer. Kravet var: samme forbedringer som Volvo-arbejderne. Den følgende uge brager det løs over hele Sverige.

Det bliver nu absolut nødvendigt for staten at få bragt inspirationen: minearbejdernes eksemplariske kamp – ud af verden. For tredje gang kommer der samtaler i gang mellem LKAB og de strejkende. Denne gang giver LKAB visse indrømmelser, og den 3. februar beslutter de strejkende (efter en del indbyrdes strid) enstemmigt at genoptage arbejdet. Den næste morgen er strejken forbi. Mens dette skrives forhandles der stadig. Det er strejkekomiteen, der står for forhandlingerne, men det ved strejkens begyndelse opståede direkte demokrati fungerer stadig. F.eks. har stormødet den 24. februar truffet beslutning om punktstrejker (da LKAB ville have afskaffet de samordnede forhandlinger for de tre miner til fordel for separate forhandlinger). Strejken blev iværksat dagen efter i malmtransporten og gav øjeblikkeligt resultat. Denne punktstrejke-teknik er siden blevet benyttet med held. Metoden er billig og effektiv og har været medvirkende til at sætte skub i forhandlingerne, når trægheden hos LKAB's ledelse blev for udtalt.

Som sagt er forhandlingstovtrækkeriet ikke overstået i denne omgang, hvorfor de kontante resultater af arbejdernes strejke endnu ikke kendes. Men én ting er sikker: hvad enten LKAB kapitulerer overfor arbejdernes krav eller kun giver sig et stykke, har strejken givet en indsigt og nogle erfaringer af politisk og organisatorisk art, der har været – og i fremtiden kan blive – af uvurderlig betydning for forståelsen af den korporative stats karakter og derfor også for viljen og evnen til at bekæmpe den.

Dette skridt virkelig bevægelse tæller mere end snevevis af kommunister i parlamentet.